

УДК 159.922.73-053.5:37(477)(091) «19»

МОНІТОРИНГ СУБ'ЄКТНОСТІ ШКОЛЯРА ЗАСОБОМ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Галян О.І., к. пед. н.,
доцент, докторант кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

У статті розглянуто можливості використання змістових одиниць психолого-педагогічної характеристики школяра для виявлення тенденцій у сприйманні його суб'єктності. Висвітлено сутність операціоналізації категорії «суб'єктність» шляхом структурування репрезентативних ознак її атрибутів із метою їх виявлення у текстах характеристик. Простежено динаміку учнівської характеристики в ХХ – на початку ХХІ століття: від педагогічної через психолого-педагогічну до психологічно спрямованої педагогічної. Враховано зумовленість змісту психолого-педагогічних характеристик школярів та місця в них атрибутів суб'єктності суспільними, ідеологічними процесами вітчизняної історії ХХ століття, які позначилися й на ситуації в освіті, її орієнтирах, основних завданнях.

Ключові слова: *суб'єктність особистості школяра, атрибути суб'єктності, суб'єктнісні маркери, операціоналізація, психолого-педагогічна характеристика, моніторинг, історико-педагогічний підхід.*

В статье рассмотрена возможность использования содержательных единиц психолого-педагогической характеристики школьника для выявления тенденций в восприятии его субъектности. Раскрыта сущность операционализации категории «субъектность» путем структурирования репрезентативных признаков ее атрибутов с целью их выявления в текстах характеристик. Прослежена динамика характеристик учащихся в ХХ – начале ХХІ века: от педагогической через психолого-педагогическую к психологически направленной педагогической. Учтена обусловленность содержания психолого-педагогических характеристик школьников, места в них атрибутов субъектности общественными и идеологическими процессами отечественной истории ХХ столетия, которые сказались и на ситуации в образовании, его ориентирах, основных задачах.

Ключевые слова: *субъектность личности школьника, атрибуты субъектности, субъектностные маркеры, операционализация, психолого-педагогическая характеристика, мониторинг, историко-педагогический подход.*

Halian O.I. MONITORING OF PUPILS' AGENCY BY MEANS OF PSYCHO-EDUCATIONAL ASSESSMENT: THE HISTORICAL AND PEDAGOGICAL ASPECT

The article analyzed with possibilities to use content units of psycho-educational assessment of a pupil in order to identify tendencies in perceiving his/her agency. The author has revealed essence of operationalization of category of agency by structuring representative characteristics of its attributes for purpose of identifying these characteristics in texts of assessment reports. The dynamics of pupil's assessment in twentieth – early twenty-first centuries is such: from educational through psycho-educational to psychologically directed educational assessment. The author has taken into account dependence of content of psycho-educational assessment of pupils, and presence of some attributes of agency, on ideological processes in national history of twentieth century, which also affected situation in education, its tendencies, and main objectives.

Key words: *agency of personality of a pupil, attributes of agency, agency-related markers, operationalization, psycho-educational assessment, monitoring, historical and pedagogical approach.*

Постановка проблеми. Актуалізація інтересу до проявів суб'єктності школяра викликана потребою модернізації освітньої ситуації, в якій він не тільки розглядається як суб'єкт учіння і самовиховання, але й виявляє активну, діяльну позицію в навчально-виховному процесі. Значущість суб'єктності для сучасної особистості очевидна: від цієї здатності залежить реалізація інтенційних і потенційних можливостей, активізація особистісних ресурсів у засвоєнні знань, формуванні необхідних компетенцій, реалізація себе, як життєвої цінності, агента творчого впливу на сере-

довище. Не випадково педагогіка суб'єктності останнім часом стає актуальним напрямком наукових досліджень, а пошук основних атрибутів (маркерів) суб'єктності особистості школяра та можливостей забезпечення її розвитку – перспективним підходом до організації педагогічного процесу.

Для реалізації цього завдання видається актуальним звернення до аналізу здобутків вітчизняної педагогічної науки ХХ століття у царині сприймання суб'єктної сутності школяра. Це дасть можливість визначити ті прогресивні тенденції, що відображали

погляди науковців і практиків на місце школяра у системі навчання і виховання. Крім того, забезпечити наступність (у міру необхідності) та транспективність розуміння і врахування його активної позиції в умовах сьогодення, де модернізація освітньої галузі передбачає активне залучення учня у процес творення самого себе. Тому дослідження суб'єктності пов'язується нами з розв'язанням такого важливого науково-прикладного завдання історії педагогіки, як визначення генези оцінювання особливостей особистості школяра, що відображені у формуванні змісту психолого-педагогічної характеристики на нього.

Ступінь розробленості проблеми. Останнім часом проблеми формування особистості учня активно досліджуються у контексті історико-педагогічного пошуку (О.В. Сухомлинська [15]). Розкриваючи інноваційні процеси у навчально-виховних закладах України в ХХ столітті (О.В. Попова [14]), організаційно-педагогічні засади реформування вітчизняної шкільної освіти у цей час (Л.Д. Березівська [2]), науковці звертаються до проблем особистості школяра, що є безпосереднім учасником і об'єктом педагогічного впливу в них. На думку О.В. Сухомлинської, «історія пропонує варіативність, масштабність, різноманітність, спонукає до глибокого і всебічного вивчення винесених проблем» [15, 47]. А отже, відкриває можливість на новому рівні розуміння визначити сутнісні особливості, які відображають бачення особистості в усій складності спонукальних процесів її активності у різні періоди розвитку суспільства, його замовлення на підготовку підростаючого покоління.

Не випадково категорія «суб'єктність» поступово стає важливим орієнтиром у дослідженні науковцями активної позиції школяра у навчально-виховному процесі (О.І. Галян [4], Я.П. Кодлюк [7] та ін.), зокрема як педагогічний феномен. Водночас потребує операціоналізації шляхом її структурування й пошуку репрезентативних ознак кожного компонента в спільному (універсальному) педагогічному, психологічному, соціальному тезаурусі, визначення емпірично досліджуваних складових, а також інструментарій моніторингу. Розв'язання цього завдання та його екстраполяція на історію розвитку ідеї суб'єктності особистості школяра у ХХ ст. можливі на основі окреслення підходів до визначення змістових аспектів та основних структурних одиниць психолого-педагогічної характеристики учня (Б.Ф. Баєв [1], В.М. Галузинський [3], С.В. Кондратьєва, В.М. Роздобудько [8], Я. Кузьмів [9], О.П. Міхно [10] та ін.), її ролі у процесах

диференціації та індивідуалізації навчання у вітчизняній школі ХХ століття (О.П. Міхно [11; 12]). Незважаючи на доволі широкий спектр аналізу проявів школяра, виникає необхідність дослідження специфіки його психолого-педагогічної характеристики, що характеризує педагогічний дискурс ХХ століття на предмет маркерів особистісної суб'єктності.

Метою статті є представлення моніторингових можливостей психолого-педагогічної характеристики школяра для здійснення історико-педагогічного аналізу поглядів на його суб'єктнісну природу.

Виклад основного матеріалу. Психолого-педагогічна характеристика школяра є офіційним документом, історично використовуваним для різних інстанцій суспільної організації: військкоматів, соціальних служб, пенітенціарних, освітніх та інших закладів. Ми розглядаємо її, як учнівський профіль суб'єктності з огляду на те, що її текст містить суб'єктнісні маркери. Такий підхід дає змогу виявляти можливості психолого-педагогічної характеристики, як інструменту моніторингу суб'єктності.

Щоб операціоналізувати суб'єктність як педагогічний феномен, на попередніх етапах дослідження ми структурували її, описавши в якості маркерів п'ять складових: самостійність або залежність особистості; ініціативність або виконавський послух; креативність або репродуктивність; свободу чи узалежненість (приреченість); відповідальність або жертвованість зовнішню детермінованість [4]. Для укладення переліку виразних засобів емпіричного виявлення складових суб'єктності школяра необхідно знайти репрезентативні ознаки кожного компонента у спільному (універсальному) педагогічному, психологічному, соціальному тезаурусі.

Отже, показниками суб'єктнісних маркерів у текстах психолого-педагогічних характеристик є слова, що прямо чи опосередковано вказують на семантику самостійності, ініціативності, креативності, свободи та відповідальності. Показниками самостійності, як маркера суб'єктності, є слова, що вказують на незалежність людини від об'єктивних умов життєдіяльності, здатність до незалежних суджень і дій, спроможність діяти без сторонньої допомоги та керівництва. Показниками ініціативності – слова, що описують здатність особистості до почину, спроможність зробити перший крок, хід, нанести удар, щось почати словом, демонструючи наполегливу реалізацію свого потенціалу, здатність заповзятливо та швидко втілити (опредметнити й екстерналізувати) свої непогамовані резерви. Показниками

креативності – слова, що позначають здатність продукувати принципово нові ідеї, створювати духовні та матеріальні цінності в новаторський спосіб. Показники свободи – вказівки на, з одного боку, здатність особистості незалежно, легко, невимушено, на свій розсуд виявляти свою волю та, з іншого – на стан буття особистості поза гнобленням, тиском, обмеженнями. Показники відповідальності – слова, що характеризують здатність особистості брати на себе обов'язок відповідати за що-небудь, спроможність ручатися за когось і за себе.

Інструментом моніторингу суб'єктності особистості школяра ми обрали психолого-педагогічну характеристику учня, як доступний засіб для уніфікованого застосування в соціальних, освітніх, психологічних, реабілітаційних, пенітенціарних та інших інституціях, а також як таку форму фіксації результатів супроводу, яка піддається стандартизації на міжпредметній основі. Педагогічна наука не раз послуговувалася характеристикою учня. Так, у гімназіях початку ХХ століття поширеною формою характеристик учня були кондуїтні списки (від французького «conduite» – поведінка). Це окремі архівні теки (особові справи), кожна з яких складала певний інформаційний набір про конкретного учня: а) загальні відомості (біографічні дані – прізвище, ім'я, термін перебування в закладі, форма відшкодування коштів за навчання, умови вступу, оцінка з поведінки, соціальний статус батька, віровизнання); б) записи про порушення правил поведінки в закладі та покарання за ці порушення в таблиці з графами «Місяць і число», «Провини і взагалі все примітне, що стосується вихованця», «Покарання та інші заходи», «Пропуски уроків: через хворобу/з поважної причини/з неповажної причини», «Оцінка з поведінки» (заповнювалися класним наставником протягом року); в) детальна характеристика учня (в кінці року наставником вписувалася в графі «Провини і взагалі все примітне, що стосується вихованця») [10, с. 93–101].

Досліджуючи специфіку психолого-педагогічної характеристики школяра на предмет маркерів особистісної суб'єктності, ми виходили з розуміння суб'єктності, як засобу особистісної самореалізації школяра в освітньому процесі відповідного закладу. Однак проаналізовані науково-історичні праці [3; 6; 8; 16] вказують, що психолого-педагогічна характеристика є джерелом інформації про суб'єктність учня, як засіб його залучення до освітнього процесу.

Так, у дослідженні О. Міхно [10] детально проаналізовані зміст і форма педагогічних записів щодо поведінки учнів і за-

значено, що переважна більшість записів наставника – це фіксація порушення учнем правил поведінки, тобто йдеться про його ненормативну самореалізацію: наприклад, «запізнився на ранкову молитву», «неодноразово був помічений у запізненнях на ранкову молитву, до того ж, часто опинявся в ліжку до 09 години, іноді лягав спати після молитви», «прийшов із театру о 3-й годині ночі», пішов із театру і був невідомо де, сказавши, що йде додому», «без дозволу гуляв на вулиці о 7.30 вечора в будній день», «з купецького саду повернувся о 12.15 ночі», «на уроках математики читає сторонні книги», «пустив під час уроку паперову стрілу», «погано поведився на уроці латинської мови» тощо. Однак зібрані цим самим дослідником дані про здібності учнів, прописані в їхніх характеристиках, указують на те, що педагоги не стільки констатують факт особистісних властивостей вихованців, скільки конкретизують свої вимоги до суб'єктного застосування цих властивостей у навчанні. Тобто, йдеться про бачення суб'єктності, як засобу залучення (власне педагогічної технології) до освітнього процесу, а не лише індикатора особистісних проявів: наприклад, «навчався відмінно з усіх предметів завдяки не лише дуже гарним здібностям, але й незвичайному працелюбству та силі волі», «володіє достатніми здібностями, але внаслідок лінощів навчався не завжди наполегливо», «юнак здібний, міг би проходити курс досить успішно, але зайва нервовість та імпульсивність вносять певну нерівномірність у його заняття», «здібності середньої якості – обставина для нього як стипендіата невігідна» тощо [10, с. 93–101]. Ці наукові результати допомагають укласти педагогічний портрет українського школяра початку ХХ століття загалом, у т. ч. і на предмет його суб'єктності: наприклад, указують, що суб'єктні прояви учня того часу зафіксовані переважно у контексті негативної педагогічної оцінки, а в позитивних характеристиках загалом відсутні маркери ініціативності, свободи, креативності на тлі обмеженого очікування відповідальності та самостійності лише крізь призму виконання навчальних обов'язків (профіль суб'єктності типового учня конкретного історичного періоду). Це відкриття цінне в царині історії педагогіки, однак важливішим для сучасного теоретико-педагогічного дослідження є виявлення інструментальних можливостей педагогічної характеристики учня. Так, на прикладі кондуїтних списків, які архівують матеріал із «конкретного педагогічного досвіду в його унікальному одиничному вираженні», доведено, що педагогічна характеристика

є чи не єдиним документом, який уможливує цілісне бачення особистості тогочасного учня, а саме: його місце в соціальній ситуації власного розвитку (освітню структуру, спільноту учнівського контингенту) та форми його активності (типи занять і специфіку його поведінки на них у відповідності до тогочасних моральних, адміністративних, етичних тощо норм), що вказує на його суб'єктність. Якщо через сторіччя за цим документом можна зробити такі узагальнення, то наскільки цінним він може виявитися в сучасних умовах, розроблений за стандартним алгоритмом.

Психолого-педагогічна характеристика також інформує про суб'єктність у широкому значенні освітнього феномену, як про складову виховного ідеалу, компетентностей і нормативного рівня розвитку. Про це йдеться в дослідженнях, присвячених диференціації та індивідуалізації навчально-виховного процесу вітчизняної школи [5; 11; 12]. Диференціація – це, словами О. Міхно, «широке використання різних форм, методів навчання та організації навчальної діяльності на основі врахування навчальних можливостей, нахилів, здібностей учнів. Ці індивідуальні особливості школярів вивчалися педагогами та відображалися у спеціальному документі – учнівській характеристиці» [12, с. 67]. Цей самий дослідник схематизував алгоритм дій учителя від безпосереднього вивчення учня до розробки індивідуального педагогічного впливу на нього: «вивчення учня – складання його характеристики – індивідуальний підхід до учня – диференціація навчально-виховного процесу»; а також представив наукову розробку проблеми психолого-педагогічної характеристики особистості учня, як складової диференціації навчально-виховного процесу [12, с. 67].

Перші спроби розробити програму вивчення учня [6] можна представити описовою схемою педагогічної характеристики зі семи розділів: 1) загальний розвиток учня; 2) його успішність; 3) ставлення до навчання; 4) дисципліна; 5) поведінка; 6) суспільне обличчя; 7) вольові якості. Ще в 1955 році І.Е. Унт встановила, що більшість педагогічних характеристик має формальний характер через відсутність чіткої програми вивчення учня та низький рівень психологічної підготовки педагогів [16]. Лише в 1971 році офіційно визнано за необхідне обов'язкове складання на кінець навчального року педагогічних характеристик на учнів усіх класів [13, с. 162]. У цей період досліджуються психологічні основи індивідуального підходу до вивчення учня [8]. У 1977 році Б.Ф. Баєв і Г.С. Костюк за-

пропонували програму психолого-педагогічного вивчення учня з п'яти розділів: 1) загальні відомості про учня; 2) навчальна діяльність (успішність, ставлення до навчання, особливості засвоєння знань); 3) трудова діяльність (участь у суспільно корисній трудовій діяльності, ставлення до трудової діяльності, особливості виконання трудових завдань, професійна орієнтація); 4) загальний розвиток учня (знання, розвиток сприймання й мислення, культура мовлення, інтереси, здібності й нахили); 5) моральна вихованість учня [1, с. 89–92]. У 1982 році В.М. Галузинський розробив «взірцеві програми вивчення учнів за віком», у яких до загального змісту знань про учня додав розділ «Методи вивчення особистості учня» з метою конкретизувати та спрямувати роботу вчителя з вивчення молодших школярів, підлітків і старшокласників [3, с. 85].

Аналіз історико-педагогічної динаміки характеристики учня показав таку тенденцію її змін на предмет суб'єктнісних проявів школяра. По-перше, на початку ХХ століття суб'єктність, представлена в педагогічних характеристиках учнів, не була нормативно-бажаним проявом особистості учня: маркери ініціативи, креативності та свободи знаходимо лише в позначеннях поручення дисципліни, а відповідальність і самостійність бачаться лише в контексті обмеженого зовні виконання стандартних обов'язків. По-друге, на початку 1940-х до першої половини 1950-х років педагогічні характеристики учнів починають схематизуватися й алгоритмізуватися, однак вивчення вчителем школяра відбувається лише на змістовому рівні: суб'єктнісні прояви стосуються, з одного боку, успішності, а з іншого – ідейних рис радянської людини, що вводить суб'єктність у рамки сумлінної виконавської самореалізації в «об'єктивних» (нав'язаних зовні) правилах і форматах. По-третє, кінець 50-х та 60-ті роки переорієнтовують педагогічну характеристику на психологічні засади вивчення учня (замість педагогічної виникає психолого-педагогічна характеристика), яка декларує підвищену відповідальність педагога за індивідуальне вивчення особистісних проявів учня; а суб'єктність позначає більше активність та індивідуальну неповторність внутрішнього світу школяра, ніж його власне суб'єктну позицію в плані формулювання власних цінностей та особистісної самоактуалізації. По-четверте, в 1970–1980 роках процес складання психолого-педагогічної характеристики стандартизується в конкретних методичних рекомендаціях для класних керівників і спрямовується на виявлення віко-

вих особливостей учнів, а суб'єктність у цей період маркується на всіх рівнях активності (навчання, трудова діяльність, суспільно корисні справи, відповідальність за розвиток своїх талантів тощо), однак значно регламентується ідейно-політичним (тобто зовнішньо регульованим) вектором спрямованості особистісних проявів. По-п'яте, 1990–2000 роки відбивають масове прагнення до особистісного звільнення, що супроводжується деяким видимим хаосом у багатоваріативності психолого-педагогічних характеристик та навіть їхній необов'язковості. Це само по собі декларує визнання суб'єктності не лише інструментом реалізації зовнішніх норм, а й джерелом особистісних інтенцій та резервів. Таке визнання педагогікою внутрішньо особистісних пріоритетів школяра загострює освітню кризу, зіштовхуючи в суперечність психологічну готовність педагога «відпустити» учня на шлях особистісної свободи, відповідальності, ініціативності, самостійності, креативності та водночас, технологічну неготовність освітньої системи відмовитися від старих засобів, форм і методів педагогічного впливу. По-шосте, в 2010-ті роки назріла потреба нової за формою, змістом і технологією створення психолого-педагогічної характеристики суб'єктнісного школяра – особистості, яка не лише активно втілює соціально схвалені прерогативи, а й самоактуалізується через декларацію та реалізацію внутрішньо породжених сенсів і цінностей, творить, а не відтворює життєвий світ. Очевидно сучасна характеристика учня буде максимально психологізованою, а в педагогічному контексті виявлятиме лише компетентності, відповідність розвитку до відносних вікових норм (хоч інклюзивна освіта вже не загострює цього питання), а також індивідуальний стиль діяльності та здатності постнекласичного школяра до адекватного лайфменеджменту.

Висновки. Отже, операціоналізувавши суб'єктність як педагогічний феномен шляхом її структурування й пошуку репрезентативних ознак кожного компонента в спільному педагогічному, психологічному і соціальному контексті, ми уклали перелік засобів емпіричного виявлення її складових. Вербалізовані показники самостійності, ініціативності, відповідальності, креативності та свободи як маркери суб'єктності у цьому контексті стали основою для виявлення у психолого-педагогічних характеристиках школярів елементів аналізу їх суб'єктних ознак у різних формах і проявах.

Дослідження специфіки психолого-педагогічної характеристики школяра на предмет маркерів особистісної суб'єк-

тності дало змогу виявити динаміку учнівської характеристики у ХХ столітті: від педагогічної через психолого-педагогічну до психологічно спрямованої педагогічної. Крім того, поступ у поглядах на суб'єктну сутність школярів, що презентована в реальних характеристиках або їх змістовому спрямуванні впродовж ХХ століття, визначив змінюваність уявлень про суспільну потребу виховувати особистість, здатну лише відтворювати соціально задані зразки, пристосовуватися до об'єктивної реальності чи бути її творцем.

Перспективою наукового пошуку стане складання учнівського профілю школяра ХХ століття у визначених маркерах його суб'єктності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баєв Б.Ф. Психологічне вивчення учнів / Б.Ф. Баєв. – К. : Радянська школа, 1977. – 107 с.
2. Березівська Л.Д. Організаційно-педагогічні засади реформування шкільної освіти в Україні в ХХ столітті: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Л.Д. Березівська; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 2009. – 505 с.
3. Галузинский В.М. Индивидуальный подход в воспитании учащихся / В.М. Галузинский. – К. : Радянська школа, 1982. – 133 с.
4. Галян О.І. Суб'єктність особистості школяра як інтердисциплінарна наукова проблема / О.І. Галян // Неперервна професійна освіта : теорія і практика // Науково-методичний журнал. – 2015. – № 1–2 (42–43). – С. 58–63.
5. Диференційований підхід в історії української школи (кінець ХІХ – перша третина ХХ ст.) : монографія / [О.В. Сухомлинська та ін.]; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки. – К. : Педагогічна думка, 2013. – 637 с.
6. Изучение учащихся в процессе их воспитания и обучения / под ред. И.А. Каирова. – М.; Л. : Изд-во АПН РСФСР, 1947. – 239 с.
7. Кодлюк Я.П. Суб'єктність молодшого школяра в навчальній діяльності / Я.П. Кодлюк // Початкова школа. – 2013. – № 1. – С. 6–9.
8. Кондратьева С.В. Основи індивідуального підходу до учня / С.В. Кондратьева, В.М. Роздобудько. – К. : Знання, 1975. – 46 с.
9. Кузьмів Я. Шкільні характеристики учнів / Я. Кузьмів // Шлях виховання і навчання. – 1930. – Ч. 7. – 204 с.
10. Міхно О.П. Педагогічний портрет вихованця колегії Павла Галагана початку ХХ століття (за матеріалами кондуїтних списків) / О.П. Міхно // Освіта крізь призму мікроісторії : заклади освіти, особистості, навчальна література, листування : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (22 жовтня 2015 р., м. Київ). – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. – С. 93–101.
11. Міхно О.П. Психолого-педагогічна характеристика особистості учня як передумова реалізації індивідуального підходу у вітчизняній школі 1940–1980 років : джерелознавчий аспект / О.П. Міхно // Історико-педагогічний альманах. – 2015. – № 1. – С. 56–64.

12. Міхно О.П. Психолого-педагогічна характеристика особистості учня як складова диференціації навчально-виховного процесу вітчизняної школи (40–80-ті р. р. XX ст.) / О.П. Міхно // Педагогіка і психологія. – 2015. – № 3. – С. 64–74.

13. Основні документи про школу : збірник-довідник / упоряд. Є.С. Березняк. – К. : Радянська школа, 1973. – 359 с.

14. Попова О.В. Розвиток інноваційних процесів у середніх загальноосвітніх навчально-виховних за-

кладах України в XX столітті : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / О.В. Попова; Харківський держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2001. – 530 с.

15. Сухомлинська О.В. Розвиток особистості і освіта : історичний вимір / О.В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2008. – № 2. – С. 41–47.

16. Унт И.Э. Изучение учащихся и составление педагогических характеристик классным руководителем: автореф. дис. ... канд. пед. наук / И.Э. Унт; Тартуский гос. ун-т. – Тарту, 1955. – 18 с.

УДК 378.014

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ВНЗ СХІДНОЇ УКРАЇНИ У 80-ті рр. XX ст.: ІСТОРІОГРАФІЯ

Голубнича Л.О., д. пед. н.,
доцент кафедри іноземних мов № 3
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті подано історіографію організації самостійної роботи студентів у 80-ті роки XX століття у вищих навчальних закладах Східного регіону України. Здійснено історіографічний аналіз нормативно-правових документів щодо вищої освіти Української РСР, наукових праць у 80-і роки викладачів досліджуваних освітніх закладів, історико-педагогічної та історичної літератури з теми наукової розвідки. Висвітлено особливості організації різних аудиторних і позааудиторних форм самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів Східної України, вибір яких залежав від поставленої мети та завдань навчальної діяльності. Значну увагу приділено досвіду організації позааудиторної самостійної роботи студентів, зокрема в наукових гуртках, при написанні курсових, дипломних робіт, підготовці публікацій тощо.

Ключові слова: самостійна робота, навчально-пізнавальна діяльність, студенти, аудиторні форми самостійної роботи, позааудиторна самостійна робота, вища школа, регіон.

В статье обобщается опыт работы вузов Восточного региона Украины по организации самостоятельной работы студентов в 80-е годы прошлого века. Осуществлен историографический анализ архивных материалов вузов указанного региона, нормативно-правовой базы высшего образования Украинской ССР, учебно-методических пособий, разработанных в 80-е годы преподавателями исследуемых образовательных учреждений и историко-педагогической литературы по теме научного исследования. Освещены особенности организации различных аудиторных форм самостоятельной работы студентов высших учебных заведений Восточной Украины, выбор которых зависел от поставленной цели и задач учебной деятельности. Значительное внимание уделено опыту организации внеаудиторной самостоятельной работы студентов, в частности в научных кружках, при написании курсовых, дипломных работ, подготовке публикаций и т. д.

Ключевые слова: самостоятельная работа, учебно-познавательная деятельность, студенты, аудиторные формы самостоятельной работы, внеаудиторная самостоятельная работа, высшая школа, регион.

Holubnycha L.O. ORGANIZATION OF UNIVERSITY STUDENTS' SELF-STUDY IN WESTERN UKRAINE IN THE 80'S OF XX-TH CENTURY: HISTORIOGRAPHY

In article it has been summarized progressive experience of higher education in Eastern region of Ukraine in the 80-th of last century as for organization of students' self-study. It has been made historiographical analysis of archival materials of universities of region, regulatory framework for Higher Education of Ukrainian SSR, teaching tools developed in the 80-th created by teachers of educational institutions, historical and pedagogical literature on subject of scientific exploration. Research of normative-legal documents allowed finding out task for higher school concerning students' self-study. Generally, it has been shown specific features of various forms of Eastern Ukraine university students' classroom self-study (at lectures, seminars, laboratory practice, practical classes). It has been noticed that choice of those forms depended on goal and objectives of training activities. Considerable attention is paid to experience of organizing extracurricular students' self-study, particularly in scientific circles when writing term papers, theses, publications, etc.

Key words: self-study, teaching and learning activities, students, form of classroom self-study, extracurricular self-study, higher school, region.